

U SPOMEN NA ANKICU ČILAŠ ŠIMPRAGA

Loše nas vijesti uvijek iznenade, pa i onda kad smo ih na neki način očekivali. Uvjerio sam se u to, nažalost, na mnogim primjerima, pa i kad je do mene došla tužna vijest kako nas je 6. veljače 2020. napustila Ankica Čilaš Šimpraga. Čak i s odmakom od nekoliko mjeseci dobro se sjećam šoka i osjećaja srdžbe zbog nepravde koju je ona izazvala (Pitah se zašto više nema osobe koja se toliko hrabro i ustrajno borila za svaki novi dan svojega života.) iako nas je Ankica, sad kad se malo vratim u prošlost, na to pripremala onako kako je samo ona znala: tiho, dostojanstveno, nesebično i sa željom da nas što manje optereti. Štoviše, svakomu je od nas iz najbližega kruga suradnika ostavila pokoji lijepu misao, poticaj, knjigu ili želju utisnuvši nam se zauvijek u sjećanje kao nesebična i brižna osoba te odana prijateljica i u trenucima kad joj je bilo najteže, kad se imala pravo okrenuti samoj sebi.

Naši su se životni i karijerni putovi isprepleli 2005. Sad mi se čini toliko davan trenutak našega upoznavanja netom prije nego što je s Odjela za dijalektologiju prešla na Odjel za onomastiku i etimologiju. Isprva smo se susretali na odjelnim sastancima, a nakon preseljenja u nove institutske prostorije u Ulici Republike Austrije postali smo cimerima, postupno smo se upoznavali i dijelili svakodnevicu punih petnaest godina. Nisu upoznavanje i suradnja uvijek tekli glatko jer smo oboje jake, ali vrlo različite osobe. Trebalo je proći dosta vremena kako bismo shvatili da se vaganje svake riječi i brzina na obaraču, vođenje računa o posljedicama svakoga postupka i gotovo potpuni izostanak toga te temeljitost i pedantnost s jedne, a brzina s druge strane zapravo nadopunjuju. Njezine su vrline, koje sam odmah uočio, bile poštenje, brižnost, odanost i diskretnost, a s vremenom sam se upravo od nje naučio više cijeniti vlastitu privatnost i duševni mir.

Ankica Čilaš Šimpraga rođena je 9. kolovoza 1970. u Kninu. Prominka po podrijetlu, Zagrepčanka po školovanju na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studirala je južnoslavenske jezike i književnosti diplomiravši 1996. Za studija je radila na snimanju zvučnih knjiga u Savezu slijepih i slabovidnih Hrvatske, a od siječnja 1993. zaposlena je kao lektorica hrvatskoga jezika na HRT-u. U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje počela je raditi 1. rujna 1997., isprva na dijalektološkim projektima. Magistrirala je 27. svibnja 2002. s temom *Fonologija ikavskih štokavskih govora između rijeka Krke i Neretve*, a doktorirala na onimiji vlastita zavičaja 16. veljače 2006. s temom *Antroponimija i toponimija Promine*. Od 2005. radila je na projektima Odjela za onomastiku i etimologiju. Odjelnom je voditeljicom imenovana u lipnju 2013. Od rujna 2014. vodila je projekt *Baza suvremenih hrvatskih osobnih imena*, a od 1. listopada 2018. bila je voditeljicom projekta Hrvatske zaklade za znanost *Istra-*

živanje antroponimije na tlu Hrvatske u XV. stoljeću. Od svibnja 2019. bila je suradnicom projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – JENA*, projekta koji se također financirao uz potporu Hrvatske zaklade za znanost.

Kad je riječ o Ankici kao jezikoslovki, mogli bismo je odrediti kao onomastičarku, dijalektologinju, leksikografkinju i standardologinju.

Među njezinim se onomastičkim radovima (uz *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*, o kojemu će više riječi biti poslije) osobito ističu nazivoslovni prinosi te radovi iz područja povijesne i suvremene antroponimije, toponimije sjeverne Dalmacije i zoonimije. Kad je riječ o nazivoslovnim prinosima, izdvojio bih radove iz 2019. *Croatian Onomastic Terminology Related to Saintly Names* (u kojemu se posebno bavi sinonimnim nazivima koji su u uporabi za onime motivirane imenima svetaca) i *Pogled u hrvatsku onomastičku terminologiju* (u kojemu, u suradnji s Anđelom Frančić, razmatra neusklađenost uporabe onomastičkih naziva na više razina) te obradbu onomastičkih natuknica za projekt *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – JENA* (tu se, pak, osobito ističe njezino nastojanje da se u onomastičko nazivlje uklope nazivi koji se odnose na more, obalu i podmorje kao hrvatska posebnost, poglavito oni za čiju se uporabu već desetljećima zalaže Vladimir Skračić). U antroponomastičkim radovima uglavnom se bavila rodnom Prominom, odrazima različitih hrvatskih osobnih imena (primjerice, osobnim imenima *Ante*, *Branka*, *Stjepan*, osobnim imenima tvorenim osnovom *bog-*, osobnim imenima Hrvata u dijaspori i osobnim imenima blizanaca), a kao toponomastičarka je uz Prominu istraživala Miljevece i otok Pag. Ujedno je, kao autorica mnogobrojnih prikaza, bila svojevrsnom kroničarkom važnijih hrvatskih i svjetskih (poglavito slavenskih) onomastičkih izdanja. Kao urednica i jezična savjetnica surađivala je na dvjema studijama *Hrvatski egzonimi*. Time je dala velik obol standardizaciji stranih zemljopisnih imena u hrvatskome jeziku (u kojoj se u javnosti često luta, pa se i stoljetni hrvatski egzonimi poput Češke i Rusije nastoje istisnuti dvorječnim imenima *Češka Republika* i *Ruska Federacija* kao da je standardizacija hrvatskoga jezika počela tek osnutkom određenih međunarodnih tijela poput UNGE-GN-a) te interdisciplinarnom istraživanju i suradnji hrvatskih i slovenskih zemljopisaca i jezikoslovaca.

Kao dijalektologinja najviše je svoje kreativne snage posvetila novoštokavskim ikavskim govorima. U suradnji s Anitom Celinić, Željkom Jozićem i Ivanom Kurtović Budja 2010. objavila je monografiju *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji* u kojoj je njezino poglavlje nosilo naslov *Ikavski štokavski govori između rijeke Krke i Neretve*. Ujedno se bavila govorima hrvatskih iseljeničkih skupina (primjerice, govorom Hrvata u Trstu i Hajmašu u južnoj Mađarskoj) te etnicima i kteticima. Važno je napomenuti da je u svojim člancima obrađivala značajke govora svih triju narječja

(opisivala je, primjerice, govore Jurkova Sela na Žumberku, Krivoga Puta kod Senja, Beloga na Cresu te kutinski govor). U radovima o etnicima i kteticima bavila se građom iz Drniške krajine i s kajkavskoga područja te usporedbom njihovih standardnojezičnih i mjesnih likova. Upravo su ti radovi potvrdili postojanje dviju razmjerno čestih zabluda među kroatistima koji nisu dijalektolozi. Prva je zablada da štokavske likove nije nužno istraživati jer su vrlo bliski standardnojezičnima. Već su primjeri koje je opisala u Drniškoj krajini dostatni da se uvjerite kako ne možete biti posve sigurni ni u to kako glasi mjesni etnik i ktetik tvoren od posve uobičajenih ojkonima na hrvatskome ozemlju kao što je *Gradac* (likove bi *Gračoljac* i *Gračoljka* teško pretpostavio i vrsni jezični znalac ako nije duže boravio u Drniškoj krajini), a kamoli kako glase u Baranji, u kojoj supostoje hrvatski, mađarski i hrvatskomu jeziku prilagođeni mađarski likovi. Druga je česta zablada da se prednost u općoj uporabi etnika i ktetika treba dati mjesnomu liku. To je vrlo teško provesti jer samo u Hrvatskoj postoji gotovo 7000 službenih i tko zna koliko još neslužbenih naselja (a tek bi valjalo utvrditi i mjesne etnike i ktetike na čitavome hrvatskom jezičnom području). Sva su njihova imena s jezičnoga stajališta jednako vrijedna te bi, čak i kad bi se popisali svi mjesni etnici i ktetici, teško bilo i od koga zahtijevati da ih sve nauči. Usto, na primjeru je kajkavskih etnika i ktetika pokazala koliko mjesni likovi fonološki i tvorbeno odstupaju od fonološkoga inventara i tvorbenih obrazaca hrvatskoga standardnog jezika, a mjesni etnik ili ktetik izgovoren standardnojezičnim glasovnim inventarom više nije mjesni etnik ili ktetik.

Iza Ankice Čilaš Šimpraga kao standardologinje ostao je *Prvi školski rječnik hrvatskoga jezika* (u suradnji s Ljiljanom Jojić i Kristianom Lewisom; 2008.). Osim što je kao lektorica radila na Hrvatskoj radioteleviziji, dugo je godina surađivala u emisiji *Govorimo hrvatski* te je svoja standardološka znanja kao recenzentica ugradila u *Hrvatski pravopis*. Svoje dugogodišnje lektorsko iskustvo i standardološka znanja primjenjivala je također u Savjetu za jezik i govor HRT-a, čijom je članicom bila od 2015., a predsjednicom od 2017.

Kao leksikografkinja je uz autorstvo i *Prvoga školskog rječnika hrvatskoga jezika* te ulogu urednice i jezične savjetnice dvoknjižja *Hrvatski egzonimi* bila urednicom i suautoricom *Rječnika suvremenih hrvatskih osobnih imena* (u suradnji s Dubravkom Ivšić Majić i Domagojem Vidovićem; 2018.), u kojemu je iskoristila svoje cjelokupno onomastičko i leksikografsko iskustvo. Taj je rječnik svojevrsnom krunom njezine karijere jer je upravo kao njegova urednica i autorica dobila Nagradu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za najviša znanstvena i umjetnička dostignuća u Republici Hrvatskoj za 2018. godinu za područje filoloških znanosti, čime je sebi i svojim suautorima otvorila mjesto u povijesti hrvatskoga imenoslovlja osmisivši djelo koje

se može vječno mijenjati i nadopunjavati.

Ankica Čilaš Šimpraga bila je, među ostalim, članicom hrvatskih (Odbor za onomastiku HAZU-a, Odbor za dijalektologiju HAZU-a) i međunarodnih jezikoslovnih tijela (Terminološka skupina pri ICOS-u, East Central and South-East Europe Division of UNGEGN), članicom uredništava uglednih časopisa (*Folia onomastica Croatica*, *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*), tajnicom i članicom organizacijskih odbora više međunarodnih znanstvenih skupova, članicom Povjerenstva za odobrenje udžbenika za učenje hrvatskoga jezika i književnosti (2003. – 2008.) i predsjednicom Savjeta za jezik i govor HRT-a (od 2017.). Ujedno je bila mentoricom nekoliko institutskih znanstvenih novaka i doktoranada.

Ankica Čilaš Šimpraga bila je izrazito temeljita i sustavna znanstvenica te brižna mentorica, a uza sva svoja znanstvena postignuća bila je odanom prijateljicom i iznimno požrtvovnom kolegicom. Svoju je znanstvenu karijeru gradila postupno. Prošla je sve faze: od obavljanja naizgled manje važnih poslova, poput pisanja dijalektoloških opisa i lektura, preko rada na građi iz užega i širega zavičaja (uz rodnu Prominu čitav je svoj život čeznutljivo spominjala Šibenik i Zadar) do vođenja odjela, međunarodne suradnje i pisanja važnih leksikografskih djela. Na tome joj je putu najveća briga bila da nikoga ne ošteti i da nikome ne ostane dužna, a nama, koji se osjećamo njezinim dužnicima, ostaje da pomognemo u objavi monografije nastale dopunom njezina doktorskoga rada sa željom da strpljenje, temeljitost, brižnost i nepokolebljiva ustrajnost, kao zalag koji je Ankica Čilaš Šimpraga ostavila u naslijeđe svojim kolegama, Institutu i hrvatskoj znanosti uza svoja znanstvena postignuća, ne padnu u zaborav.

Domagoj Vidović